

ARA

Fernando Pessoa i les obsessions

JOAQUIM ARMENGOL

La idea que, d'alguna manera, l'home perduri fins a acabar de fer el que no ha fet en vida no sembla pas vana.

En tot cas, aquesta perdurabilitat, si parlem de Fernando Pessoa (1888-1935), manté la seva vida en reculls tan poc convencionals com *Escritos sobre genio y locura*. Ignoro si el geni és independent al seu reconeixement, a l'alteritat immediata que l'accepti, a l'atzar patològic o al trànsit acadèmic. Sigui com sigui, en aquest volum artificios i heterogeni hi descobrim amb substància com el geni i la dèria eren estats connaturals en Fer-

nando Pessoa. Només recomanaria l'adquisició d'aquest llibre a un parell d'amics i als vius obseditos per les obsessions de Pessoa, donat que la lectura dels *Escritos sobre genio y locura* pot produir un cert estat de fatiga, amb puntuals trencaments excepcionals, tot s'ha de dir.

Tanmateix, l'avorriment té dues cares, aquella somrient que marxa plegada amb un senyor anomenat interès i profit, i una altra que, de fet, podem obviar-la. Si l'avorriment fos la mesura de totes les coses tocades de pensament i literàries ja podríem llençar a les escombraries els llibres d'uns quants mestres primordials; possem per cas Immanuel Kant o Her-

mann Broch i, de passada, també aquest del qual parlem. No cal dir, però, que qualsevol rastellera de textos inèdits de Fernando Pessoa despertem el més gran interès.

Pura humanitat resplendent

Encara textos inèdits de Fernando Pessoa? Doncs, sí. Sembla que el bagul llegendari de Pessoa encara brolla a pler. *Escritos sobre genio y locura* és un volum embastat de fragments, una mena de *Llibre del desassossec* amb un fil temàtic que li atorga certa unitat. Aquest fil relliga tot allò que va escriure el poeta i que té a veure, més o menys, amb la genialitat, la bogeria, la degeneració i la psicopatologia. Passatges, notes breus, esquemes,

classificacions, idees per a futurs assajos, quaderns, escolis, comentaris, cartes... Gairebé tot fragmentari, apunts, indicis, un munt de camins oberts. Cal remarcar que l'afany del jove Fernando Pessoa en aquests textos era bàsicament el de reflexionar, en un sentit científic més que poètic o literari, i aquesta inclinació potser sigui un llast per al lector més mundà; probablement hi trobi a faltar aquell valor majúscul de Pessoa, l'element líric, l'aura profunda i poètica que destil·len molts dels seus prodigiosos escrits.

El contingut, de fet, no deixa de ser sorprenent i extravagant. Pessoa parteix de la tesi que el geni sorgeix d'alguna patologia: "El geni no és una cosa normal. Si no és normal, llavors és anormal. I si és una anormalitat psíquica, llavors, és bogeria. El geni, per ser geni, és bogeria". Un exemple: "La base del geni líric és la història", fent referència a Shelley, Byron i Shakespeare. Quan hi ha pel mig escriptors i literatura apareixen les seves millors intuïcions. El cas d'aquests esbossos és que mostren la sinuositat mental de Pessoa, un vaivé que va de l'obvietat més comuna a la qualitat més brillant del geni; pura humanitat resplendent. La compilació, tal com hem dit, és completament heterogènia i estranya, a cops decebedora, a cops esplèndida. Em remeto al contingut: "*Epatología*", "*El disturbio mental de Jesús*", "*Bandarra*", "*Fragments de algunas producciones sociopolíticas*"...

En tot cas voldria destacar el recull final de textos d'aquest volum publicat per Acantilado, de caràcter autobiogràfic i agrupats sota el lema "*Autopsicografía*", que són magnífics de debò, on hi trobem la gènesi dels imperibles heterònims i semiheterònims del gran fingidor que va ser Fernando Pessoa: Vicente Guedes, Alberto Caeiro, Ricardo Reis, Álvaro de Campos, Antonio Mora i Bernardo Soares, entre d'altres. ♦♦

ESCRITOS
SOBREGENIO
YLOCURA
FERNANDO PESSOA
ACANTILADO
TRAD. J. PIZARRO
392 PÀG./24€

La caiguda de les races nobles

JOAN GARÍ

El gabinet dels antics va aparèixer com a fulletó al diari *Le Constitutionnel* l'any 1838. A l'any següent es publicà

en forma de llibre. Forma part de les *Escenes de la vida de províncies* de la *Comèdia humana* de Balzac. La història que conta ens retrotrau a l'enfrontament entre la vella aristocràcia supervivent de la Revolució i el nou poder burgès. A pesar de la restauració borbònica, els nobles que van retornar a França amb Napoleó, esvaït el suprem esglai del Terror, eren llavors criatures miserables que enarboraven el seus títols mentre al mateix temps llanguien, a províncies, lluny de la comprensió de la cort reial.

El marquès d'Esgrignon és un d'aquests aristòcrates vinguts a menys. A ca seva es reuneix un pansit estol d'alcúrnies periclitades que els seus enemics burgesos ano-

menen *El gabinet dels antics*. L'hereu del marquès és el jove comte Victurnien. El marquès es deleix perquè el seu fill pugui fer vida a París, lluny de la mediocritat provinciana. Victurnien, però, resulta ser un hereu escampa: arriba a la capital amb 2.000 francs de renda (clarament insuficients) i el primer mes se'n gasta 50.000. Hi coneix la senyora de Maufrigneuse, que l'arruïna moralment i econòmicament. El pare no en sap res i l'entorn familiar el disculpa ("Si França té deutes, ¿per què Victurnien no n'hauria de tenir?").

La trama del relat s'entreté en l'odissea inversa del jove comte, que passa dos anys fabulosos gastant el que no té. Entre la casa dels Esgrignon i París no hi ha seixanta llegües, sinó "una distància d'uns quants segles". Entra així en dansa un dels temes predilectes de l'autor: la contraposició entre la vida rutilant a París, el melic del món, i el sopor ignorant de la pro-

víncia. En realitat, Balzac té la imaginació d'una vella xafardera. Ens l'imaginem, grassonet i perspicaç, rere la cortina de la finestra, esperant els passavolants. Ja dirà després Gustave Flaubert que "a províncies, la finestra substitueix els teatres i el passeig". ¿I què és *Madame Bovary* (1857) sinó la condensació genial d'aquesta miserable vida provinciana en la figura d'una dona còsmicament avorrida i incapaç de fruit de cap meta aconseguida, sepultada en l'inaferrable territori mental on "els millors peptons només ens deixen als llavis l'ansia irrealitzable d'una voluptuositat més alta"?

El gabinet dels antics abunda precisament en retrats de "personatges curiosos enterrats a províncies com les velles medalles en una cripta". La província hi és l'epítom de totes les catàstrofes, de tots els avatars biogràfics envernissats pel fracàs. Era lògic que un personatge com Victurnien acabara caient en

EL GABINET
DELS ANTICS
HONORÉ DE BALZAC
EDICIONS DE 1984
TRADUCCIÓ D'ANNA
CASASSAS
192 PÀG./16€

mans dels seculars enemics de la casa d'Esgrignon. Du Croisier, el rival liberal de son pare, té en les seues mans l'execució dels deutes del comte. Un vell notari, Chesnel, addicte als vells valors aristocràtics, maniobra per salvar-lo sense que ho sàpiga el marquès. Al voltant del vell s'ha teixit una densa malla de silencis però Armande, la seua germana, no s'ha estat d'exclamar, en assabentar-se de la disbauxa econòmica del seu nebot: "Hi ha fatalitats terribles per a les races nobles que cauen".

Victurnien se salvarà, però el preu serà terrible: haurà de tornar a la província i ser pobre. En morir el marquès, Du Croisier es venjarà. Casarà la seua filla amb Victurnien, aportant-li una dot de tres milions de francs. S'assegura així l'entrada triomfal al gabinet dels antics. Victurnien transigeix i després se'n podrà anar a París a fer vida de ric. Però les races nobles ja han caigut irrevocablement. ♦♦